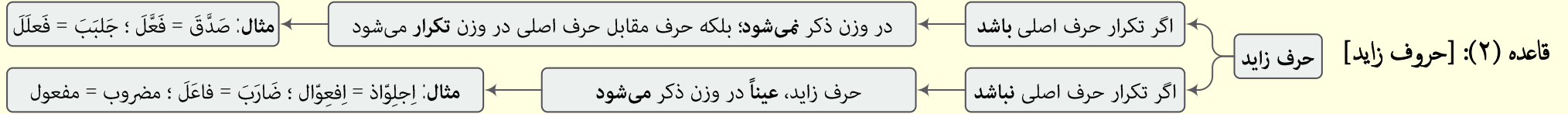

جمع بندی قواعد وزن اصلاح شده از کتاب **صرف متوسط حمید محمدی** صفحه ۲۴۹ الی ۲۵۱

قاعده (۱): [حروف اصلی] در ثلاثی‌ها، مقابل حروف اصلی به ترتیب "ف"، "ع"، "ل" قرار می‌دهیم و در رباعی و خماسی، لام الفعل تکرار می‌شود؛ **مثال:** ضَرَبَ = فَعَلَ، دَحْرَجَ = فَعَلَّ، قُدْعِمِلَ = فُعَلِّلَ

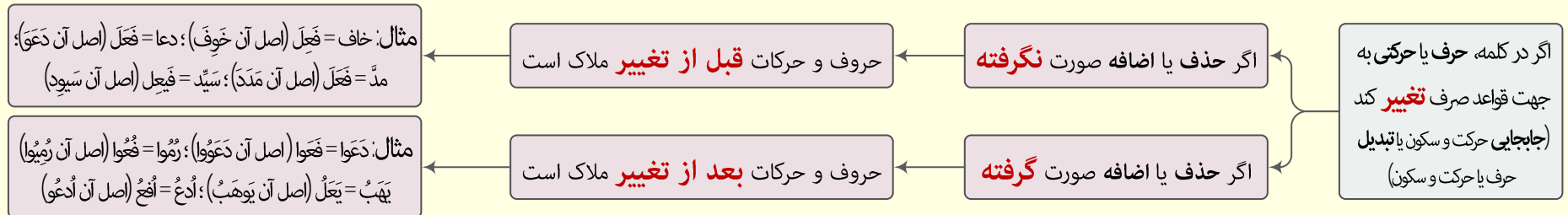

قاعده (۳): [حرکات] حرکات هر کدام از حروف «وزن»، باید مانند حرکت همان حرفی باشد که در مقابل آن قرار گرفته است. **مثال:** فِهْمَ = فَعِلَ

قاعده (۴): [حذف حرف اصلی] اگر بعضی از **حروف اصلی** کلمه‌ای به جهت قواعد صرفی، حذف شوند، در وزن نیز حرف مقابل آن حذف می‌شود. **مثال:** قُلَ = قُلْ (ق، و، ل)، اِدَ = اِدْ (و، ل، د)، قِ = عِ (و، ق، ی)

قاعده (۵): [قلب مکانی] اگر در حروف کلمه‌ای جایابی صورت گیرد، در وزن نیز قلب مکانی صورت می‌گیرد. **مثال:** اَيْسَ = عَقَلَ (ی ا س)؛ جَاهَ = عَقَلَ (ج و ه)؛ حَادِي = عَالِفَ (و ح د)؛ قبل از تغییر حادو بوده است

قاعده (۶): [تغییر حرکت یا حرف]

توضیحات و حل تمرین

ویژگی‌های این قواعد و ترجیحات آن نسبت به قواعد وزن کتاب صرف ساده:

۱: این قواعد کاملاً واضح بوده و یادگیری آنها بسیار آسان است؛

۲: مورد تناقض یا استثنایی در این قواعد وجود ندارد؛

حل تمرین:

سَلَّمَ: سلّم < تغییری نداریم > وارد قاعده ۶ نمی‌شویم < طبق قاعده ۲ > حرف زاید تکرار حرف اصلی است < حرف مقابل حرف اصلی در وزن تکرار می‌شود > فَعَلَ

مَدَّ: اصل آن مَدَدٌ بوده و به مَدَدٌ تبدیل شده < تغییر در حرکات رخ داده > قاعده ۶ نافذ است < اما حذف یا اضافه رخ نداده > حرکت قبل از تغییرات ملاک است < وزن = فَعَلَ

دُنِيَوِي: تغییری وجود ندارد < حروف اصلی د ن ی > یاء مشدّد آخر هر دو زائد است < قاعده ۲ > تکرار حرف اصلی نیست < خودش در وزن می‌آید > وزن = فُعْلُوِي

اِتَّخَذَ: اصل آن اِؤْتَحَذَ بوده < واو تغییر کرده > تغییر داریم < قاعده ۶ نافذ است > اما حذف و اضافه نداریم < ملاک حالت اولیه است > حروف اصلی ح د > وزن = اِفْتَعَلَ

اِدَّكَرَ: اصل آن اِدْتَكَّرَ بوده < ذ، ت، تغییر کرده > اما حذف یا اضافه نداریم < ملاک حالت ابتدایی است > حروف اصلی ذ ک ر < حروف ا، ت، زایدند و تکرار حرف اصلی نیستند > طبق قاعده ۲ > وزن = اِفْتَعَلَ

اِدَّكَرَ: اصل آن اِدْتَكَّرَ بوده < ت، تغییر کرده > قاعده ۶ نافذ است < اما حذف و اضافه نداریم > ملاک حالت ابتدایی است < حروف ا، ت، زائدند و تکرار حرف اصلی نیستند > طبق قاعده ۲ < حروف اصلی ذ ک ر > وزن = اِفْتَعَلَ

خَصَّمْ: اصل آن اِخْتَصَّمْ بوده < ت، تغییر کرده > حذف و اضافه هم داریم < حالت دوم از قاعده ۶ > ملاک حالت فعلی است < خَصَّمْ حالت فعلی است که حروف اصلی خ ص م است و حرف زائد تکرار حرف اصلی است > قاعده ۲ > وزن = فَعَلَ

اِحْمَرَّ: اصل آن اِحْمَرَّرَ بوده < تغییری نداریم > به قاعده ۶ نمی‌رویم < حرف ر، زائد است و تکرار حرف اصلی است > قاعده ۲ > وزن = اِفْعَلَّلَ = ادغام = اِفْعَلَّ

تَصَدَّقِي: اصل آن تَصَدَّقِي بوده < ی به یی تغییر کرده است > قاعده ۶ < حذف و اضافه نداریم > حالت ابتدایی ملاک است < حروف اصلی ص د ی > حرف د زائد است و تکرار حرف اصلی است < قاعده ۲ > وزن = تَفَعَّلَ

تَنَّنَ: اصل آن تَوَفِّيَوْنَ بوده < حروف اصلی و ق ی > تغییر داریم < قاعده ۶ > حذف و، ی < ملاک حالت فعلی است > ن هر دو اضافی است و تکرار حرف اصلی نیست < قاعده ۲ > وزن = تَعَنَّ

مُدَّ: اصل آن اَمْدُدٌ بوده < تغییری نداریم > قاعده ۶ < ا، حذف شده > ملاک حالت فعلی است < حروف اصلی م د > مُدَّدٌ < وزن = فُعْلٌ

يُجَلِّي: اصل آن يُجَلِّوْهُ بوده < تغییری نداریم > قاعده ۶ < حذف و اضافه نداریم > ملاک حالت ابتدایی است < حروف اصلی خ ل و > حرف لام زائد است و تکرار حرف اصلی است < قاعده ۲ > يُفْعِلُ < ادغام > وزن = يُفْعَلُّ

تَوَلَّى: اصل آن تَوَلَّى بوده < تغییری نداریم > قاعده ۶ < حذف نداریم > ملاک حالت ابتدایی است < حروف اصلی و ل ی > حرف ل زائد است و تکرار حرف اصلی است < قاعده ۲ > وزن = تَفَعَّلَ

اِدَّارَكَ: اصل آن تَدَارَكَ بوده < تغییری نداریم > قاعده ۶ < حذف شده > ملاک حالت فعلی است < حروف اصلی د ر ک > حرف د زائد است و تکرار حرف اصلی < قاعده ۲ > وزن = اِفَاعَلَ

سَلَّ: حروف اصلی س ل < حذف حرف اصلی > قاعده ۴ صحیح است همچنین اگر به قاعده ۶ هم برویم می‌گویید چون حذف داریم ملاک حالت فعلی است < وزن = فَلَ

يَشْفُقُ: اصل آن يَشْفُقُ بوده < تغییری نداریم > قاعده ۶ < حذف و اضافه نداریم > ملاک حالت ابتدایی است < حروف اصلی ش ق ق > در حالت ابتدایی ی، ت، یک ق، زائدند که طبق قاعده ۲ عمل میکنیم < وزن = يَتَفَعَّلُ

اِدَّبَرُوا: اصل آن تَدَبَّرُوا بوده < تغییری نداریم > قاعده ۶ < حذف و اضافه هم داریم > ملاک حالت فعلی است < حروف اصلی د ب ر > د، ب، و، ا، حروف زائدند و طبق قاعده ۲ عمل میکنیم < وزن = اِفْعَلُّوا

يَدَّبَرُوا: اصل آن يَدَّبَرُوا بوده < تغییری نداریم > قاعده ۶ < حذف و اضافه نداریم > ملاک حالت ابتدایی است < حروف اصلی د ب ر > حروف ی، ت، ب، و، ا، زائدند < طبق قاعده ۲ هم عمل میکنیم > وزن = يَتَفَعَّلُوا